

AİLE POLİTİKALARININ GÖRELİ ETKİLİLİĞİ: AVRUPA ÜLKELERİ ARASINDA ÇOK KRİTERLİ BİR ÖLÇÜMLEME

The Relative Effectiveness of Family Policies: A Multi-Criteria Evaluation Across European Countries

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Can ÇALIŞIR*

Geliş Tarihi: 12.05.2025 | Yayına Kabul Tarihi: 06.10.2025

Öz

Aile, bireyin toplumsallaşma sürecinde ve refah sisteminin yeniden üretiminde merkezi bir rol üstlenmektedir. Son yıllarda yaşanan demografik değişimler, kadınların iş gücüne artan katılımı, doğurganlık oranlarındaki azalma ve bakım emeğinin dönüşümü, aile kurumunu yeniden tanımlamış; buna bağlı olarak aileye yönelik sosyal politikaların kapsamı, içeriği ve hedef grupları da çeşitlenmiştir. Bu dönüşüm karşısında devletlerin aileyi koruma ve destekleme kapasitesi, yalnızca harcama düzeyiyle değil; hizmet sunumu, eşitsizliklerin giderilmesi ve bakım sorumluluğunun paylaşımı gibi çok boyutlu etkiler üzerinden değerlendirilmelidir. Bu çalışmada, Avrupa ülkelerinde uygulanan aileye yönelik sosyal politikaların görelî etkinliği ölçülmüştür. 2021 yılına ait veriler kullanılarak 28 ülke, 17 gösterge doğrultusunda değerlendirilmiştir. Kriterler, kamu harcamaları, kadın istihdamı, erken

Abstract

The family plays a central role in the socialization process of the individual and in the reproduction of the welfare system. In recent years, demographic changes, women's increasing participation in the labor force, declining fertility rates and the transformation of care work have redefined the institution of the family; accordingly, the scope, content and target groups of social policies for the family have also diversified. In the face of this transformation, the capacity of states to protect and support the family should be assessed not only in terms of the level of expenditure, but also in terms of multidimensional effects such as service provision, elimination of inequalities and sharing of care responsibility. This study measures the relative effectiveness of social policies for the family in European countries. Using data from 2021, 28 countries were evaluated based on 17 indicators. The criteria

* Ankara Üniversitesi, Ayaş Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, yusufcan_calisir@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5715-7269.

çocukluk eğitimi, çocuk yoksulluğu ve aile yapısı gibi alanları kapsamaktadır. Kriter ağırlıkları Entropi yöntemi ile nesnel biçimde hesaplanmış; ülke sıralamaları MOORA yöntemiyle oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular, İsviçre, Hollanda ve Almanya gibi ülkelerin aile politikalarının etkililiği bakımından en üst sıralarda yer aldığını göstermektedir. Ayrıca analiz, sosyal politika performansının çok boyutlu doğasına dikkat çekerek yalnızca finansal yatırımla değil, politika çıktılarıyla da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda çalışma, aile politikalarının yalnızca refah aktarımı sağlayan araçlar olarak değil; toplumsal eşitsizlikleri azaltan, bakım emeğini dönüştüren ve çocukların yaşam şanslarını iyileştiren dinamik müdahale alanları olarak ele alınmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

cover areas such as public expenditures, women's employment, early childhood education, child poverty and family structure. Criteria weights were objectively calculated using the Entropy method and country rankings were created using the MOORA method. The findings show that countries such as Switzerland, the Netherlands and Germany are at the top in terms of the effectiveness of their family policies. Moreover, the analysis draws attention to the multidimensional nature of social policy performance and reveals that it should be evaluated not only by financial investment but also by policy outputs. In this context, the study emphasizes that family policies should be considered not only as instruments of welfare transfer but also as dynamic intervention areas that reduce social inequalities, transform care labor and improve the life chances of children.

Anahtar Kelimeler: Aile Politikaları, Sosyal Refah, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Çocuk Refahı, Sosyal Yatırım.

Keywords: Family Policies, Social Welfare, Gender Equality, Child Welfare, Social Investment.

1. GİRİŞ

Aile, toplumsal yeniden üretimin merkezinde yer alan temel bir kurumdur. Bu yönüyle, aileye yönelik sosyal politikalar yalnızca bireysel refahı değil, aynı zamanda ekonomik istikrarı, demografik sürdürülebilirliği ve sosyal uyumu da doğrudan etkilemektedir. Özellikle Avrupa ülkelerinde düşük doğurganlık oranları ve hızla yaşlanan nüfus, aile politikalarını demografik sürdürülebilirlik açısından kritik hale getirmiştir. Kalıcı düşük doğurganlık, uzun vadede yaşlı bağımlılık oranlarını artırarak ekonomik durgunluğa yol açabileceği gibi, bireylerin arzu ettikleri sayıda çocuk sahibi olamamalarına da neden olmaktadır (Daly, 2015; Ezdi, Kilpi-Jakonen, Pöyliö & Erola, 2023; Neyer, 2021). Bu nedenle hükümetler, aile refahını artırıcı politikaları hem çocuk ve ebeveynlerin iyi olma halini güçlendirmek hem de gerekirse doğurganlığı teşvik etmek amacıyla devreye sokmaktadır (Thévenon, 2011). Gelişmiş sosyal devlet modelleri, ailenin karşılaştığı riskleri azaltmaya yönelik kapsamlı müdahale biçimleri geliştirerek çocuk bakım hizmetleri, doğum izinleri, gelir transferleri ve sosyal hizmetler gibi çok boyutlu politika setleri uygulamaktadır (OECD, 2021).

Modern sosyal refah devletleri, bireylerin yaşam döngüsü boyunca karşılaştığı riskleri hafifletmekle beraber, özellikle aile temelli hizmetler aracılığıyla sosyal dayanışmayı kurumsallaştırmaya çalışmaktadır. COVID-19 pandemisi gibi krizler, devletin aile üzerindeki düzenleyici ve destekleyici rolünü daha da görünür kılmış, sosyal politikaların kapsamı ve hedef grupları genişlemiştir. Bu bağlamda, aile politikalarının yalnızca varlığı değil, etkililiği de günümüz kamu politikaları açısından öncelikli bir araştırma alanı haline gelmiştir.

Aileye yönelik sosyal politikalar, toplumun en temel birimi olan ailenin refahını ve sürekliliğini sağlamaya odaklanan kamu politikalarıdır. Aileye yönelik sosyal politikalar, sadece bireysel refahın artırılmasında değil, aynı zamanda toplumsal kalkınmanın sürdürülebilir biçimde gerçekleştirilmesinde de merkezi bir rol oynamaktadır. UNICEF'in 2019 tarihli politika notunda vurgulandığı üzere, aile dostu politikalar çocukların erken yaş gelişimini desteklemenin ötesinde, ebeveynlerin iş-aile yaşam dengesini kurmalarına olanak sağlayarak toplumsal refahın güçlenmesine katkı sunmaktadır (UNICEF, 2019).

Aile politikalarının aile davranışları üzerindeki etkileri çok katmanlıdır. Aile politikası, özellikle Avrupa bağlamında gelişmiş bir sosyal politika alanı olarak, çocuk refahının sağlanması ve ailenin bir kurum olarak desteklenmesini amaçlayan çeşitli devlet müdahalelerini kapsamaktadır. Bu kapsamda aile politikaları, demografik değişimlerin yönetilmesinden toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvikine, aile-iş yaşamı dengesinin sağlanmasından çocukların erken eğitimi ve bakımına kadar geniş bir alanda uygulanmaktadır (Daly, 2015; Neyer, 2021). Aile politikası, ilk bakışta çocuklu aileleri hedef alan düzenlemeleri ifade etse de daha geniş anlamda devletin aile yapısına, aile içi ilişkilere ve bu ilişkilerin piyasayla olan bağlantılarına müdahalesini içeren bir politika alanıdır.

Aile politikaları, toplumsal refahın önemli bir bileşeni olmakla birlikte, çok boyutlu yapıları nedeniyle etkinliklerinin değerlendirilmesi karmaşık bir karar problemine dönüşmektedir. Bu bağlamda aile politikalarının etkinliğinin analiz edilmesi, çok boyutlu bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Her ülkenin ekonomik destekler, ebeveyn izni ve çocuk bakım hizmetleri gibi farklı politika araçlarını değişen düzeylerde kullanması, çok kriterli karar verme (ÇKKV) yaklaşımlarını yararlı kılmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, Avrupa ülkelerinde uygulanan aileye yönelik sosyal politikaların göreceli etkinliğini çok kriterli karar verme yaklaşımı çerçevesinde analiz etmektir. Araştırmanın temel problemi, sosyal politika alanında farklı göstergelerle yapılandırılmış bir veri seti

üzerinden ülkelerin performanslarının nasıl karşılaştırılabileceği ve görelî etkinlik düzeylerinin nasıl sıralanabileceğidir. Bu problemin çözümü, yalnızca akademik bir ihtiyacı değil, aynı zamanda politika yapım sürecinde nesnel veri temelli kararlar alınmasına katkı sunacak stratejik bir bilgi üretimini de mümkün kılmaktadır. Çalışmada kullanılacak yöntemsel çerçeve, öznelikten uzak, tekrar üretilebilir ve sayısal karşılaştırmalara imkan tanıyan yapısıyla sosyal politika araştırmalarına metodolojik bir zemin sağlamaktadır.

Bu doğrultuda, 2021 yılına ait veriler üzerinden 28 Avrupa ülkesine ilişkin 17 farklı gösterge değerlendirmeye alınmış, Entropi yöntemi ile kriter ağırlıkları nesnel olarak hesaplanmış ve ardından MOORA (Multi-Objective Optimization by Ratio Analysis) yöntemi ile ülkeler başarı düzeylerine göre sıralanmıştır. 2021 yılı, analiz kapsamındaki ülkeler için karşılaştırılabilir ve eksiksiz veri sunan en güncel dönem olması nedeniyle tercih edilmiştir. Araştırmanın kapsamı, yalnızca kamu harcamaları değil, çocuk yoksulluğu, kadın istihdamı, erken çocukluk eğitimi ve aile yapısına dair göstergeleri de içerecek şekilde geniş tutulmuştur. Bu sayede çalışmanın hem akademik literatüre katkı sağlaması hem de sosyal politika yapıcılar için karar destek aracı işlevi görmesi hedeflenmiştir. Bu kavramsal çerçevede, aile politikalarının önemine, bu politikaların toplumsal etkilerine ve uluslararası karşılaştırmalar ışığında hangi ülkelerin daha etkin aile politikalarına sahip olduğuna dair kuramsal bir tartışma sunulmaktadır. Bu bağlamda çalışma, beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın problematiği, amacı ve gerekçesi literatür ışığında ortaya konulmuştur. İkinci bölümde, aile politikalarına ilişkin kavramsal çerçeve, tarihsel gelişim çizgileri ve uluslararası farklılaşmalar teorik yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde, çalışmada kullanılan veri seti, veri kaynakları, Entropi ve MOORA yöntemlerinin uygulanma aşamaları açıklanmıştır. Bulgular bölümünde ülke karşılaştırmaları ve analiz sonuçlarına yer verilmiş; sonuç bölümünde ise genel değerlendirme ve politika önerileri sunulmuştur.

2. AİLE POLİTİKALARININ KURAMSAL TEMELLERİ VE AVRUPA REFAH REJİMLERİ ÇERÇEVESİNDE YAPISAL FARKLILAŞMA

Avrupa'da aile politikalarının tarihsel gelişimi iki temel döneme ayrılarak incelenebilir. İlk dönem, sanayileşme ve ulus inşası süreciyle birlikte 19. yüzyıl sonlarından itibaren şekillenmiştir. Bu dönemde devletin aileye yönelik müdahalesi, erkek geçim sağlayıcı modeline dayalı olarak aile biriminin ekonomik ve sosyal

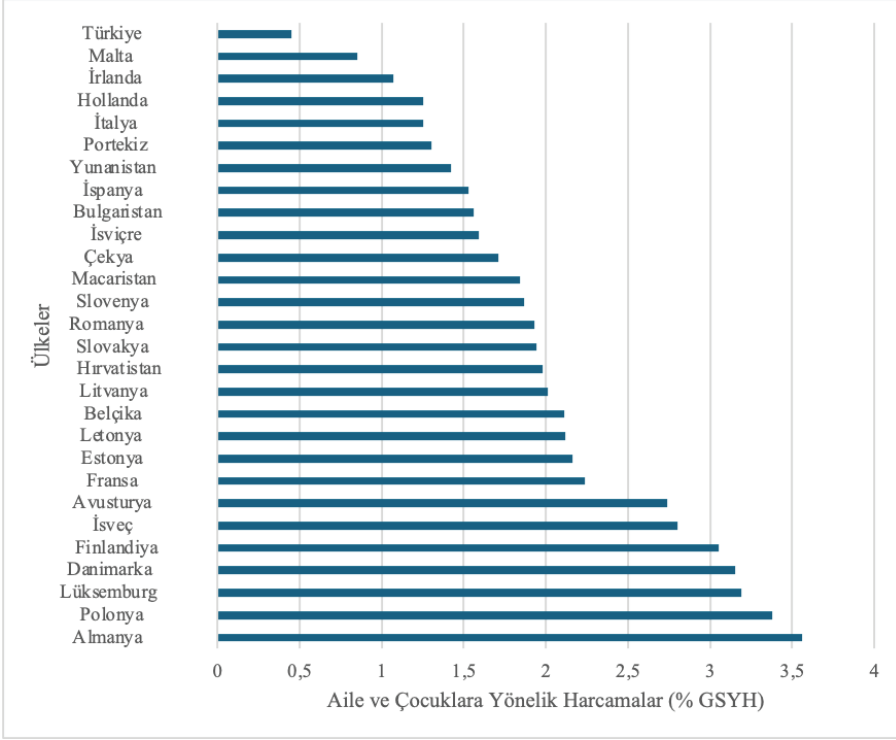
istikrar sağlayan bir kurum olarak desteklenmesi yönünde olmuştur (Daly, 2015; Thévenon, 2011). Söz konusu yaklaşımda, ev içi bakım emeği kadına atfedilmiş, erkek ise ailenin mali sorumluluğunu taşıyan aktör olarak konumlandırılmıştır. Bu modelin temel politika araçları, evlilik sübvansiyonları, çocuk yardımları ve aile üyesi olarak kabul edilen bireyler için sağlanan vergi indirimleridir. Bu bağlamda aile politikaları, sosyal güvenlik sisteminin bir uzantısı olarak erkek çalışan ve onun bağımlılarını esas alan bir yapıya oturtulmuştur (Crouch, 1999; Daly, 2015; Lewis, 1992; Thévenon, 2011).

İkinci döneme geçiş ise 1970'li yıllardan itibaren belirginleşmiştir. Bu süreçte kadınların ücretli işe katılımının artması, hizmet sektörünün genişlemesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği söylemlerinin politika gündemine girmesi, aile politikalarının yönünü önemli ölçüde değiştirmiştir. Üretken emeğe katılan kadınların desteklenmesi, bakım emeğinin kamusal sorumluluk olarak ele alınmasını zorunlu kılmış ve bu durum çocuk bakımı, erken çocukluk eğitimi gibi hizmet temelli politikaların ön plana çıkmasına neden olmuştur (Gornick & Meyers, 2003; Esping-Andersen, 2009). Bu değişim, aile içi rollerin yeniden düzenlenmesini ve kadınların yalnızca annelik rolleriyle değil, toplumsal üretimin aktif bir parçası olarak da desteklenmesini beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda devlet, aileye yönelik müdahalesini yalnızca ekonomik düzeyde değil, sosyal ve kurumsal düzeyde de genişletmiştir (Daly, 2015; Thévenon, 2011; Jenson, 2009).

Bu iki tarihsel evre, Avrupa ülkelerinde uygulanan aile politikalarının biçimlenmesinde belirleyici olmuş; ülkeler arası farklılaşmanın temel dayanağını oluşturmuştur. Özellikle İskandinav ülkelerinde, kadın istihdamını, bakım hizmetlerini ve toplumsal cinsiyet eşitliğini merkeze alan politikalar geliştirilmiş; Orta Avrupa'da ise geleneksel aile yapısını ve tek kazançlı modelin sürdürülebilirliğini gözetken, transfer temelli yaklaşımlar tercih edilmiştir (Plantenga & Remery, 2005; Thévenon, 2011).

Ülkeler arasında aile politikalarının kapsam ve etkinliğinde belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar büyük ölçüde ülkelerin benimsediği refah devleti rejimleri ve politika öncelikleri ile açıklanabilir. Esping-Andersen'in (1990) refah devleti tipolojisi, aile politikalarının şekillenmesinde önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu tipoloji, liberal, muhafazakâr ve sosyal demokrat refah rejimlerini tanımlayarak, her birinin aile politikalarına yaklaşımını ortaya koymaktadır (Esping-Andersen, 1990).

Grafik 1. Aile ve Çocuklara Yönelik Harcamaların GSYH İçindeki Payı (%), 2021

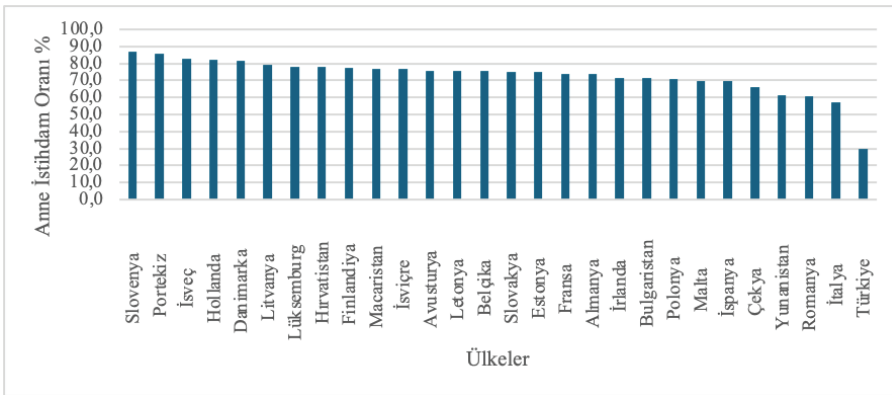

Kaynak: Eurostat, 2025.

Aile politikalarına yapılan kamu harcamalarının GSYH'ye oranı İskandinav ülkelerinde %3,5'in üzerindeyken, bazı Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde bu oran %1'in altında kalmaktadır. Bu farklar, mali boyutun ötesinde erişilebilirlik, kalite ve kapsam açısından da önemli yapısal eşitsizlikleri yansıtmaktadır. Örneğin İsveç ve Danimarka gibi ülkeler, evrensel çocuk bakım hizmetleri ve cinsiyet eşitliğini önceleyen izin politikaları ile yüksek kadın istihdam oranlarını sürdürürken; Macaristan ve Bulgaristan gibi ülkelerde ise aile politikaları daha çok doğum teşviklerine ve mali transferlere odaklanmaktadır (Thévenon, 2011). Grafik 1, Avrupa ülkelerinde aile ve çocuklara yönelik kamu harcamalarının GSYH içindeki payını göstermektedir. Almanya, Polonya, Lüksemburg ve İsveç, Danimarka, Finlandiya bu alanda en yüksek harcamaya sahip ülkeler arasında yer almakta; Türkiye, Malta ve İrlanda ise en düşük oranlarla dikkat çekmektedir.

Esping-Andersen'in refah rejimi sınıflandırmasına göre İskandinav ülkeleriyle özdeşleşen sosyal demokrat refah rejimi, aileyi destekleme konusunda en etkin ve kapsayıcı politikaları sunmaktadır (Neyer, 2021). Bu modelde toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde kadınların istihdama tam katılımı ve bireysel özerklikleri desteklenmektedir. Kamu tarafından finanse edilen, evrensel nitelikte çocuk bakım hizmetleri yaygın şekilde sunulmakta; böylece hem kadınların iş gücüne entegrasyonu teşvik edilmekte hem de çocukların erken yaşta gelişimsel fırsatlara erişimi garanti altına alınmaktadır. Bu yaklaşımda aile, ayrıcalıklı ve korunması gereken geleneksel bir yapı olarak değil, bireylerin hak temelli refahının sağlandığı toplumsal bir bağlam olarak ele alınmaktadır (Ellingsæter & Leira, 2006; Daly, 2015; Ferrarini & Sjöberg, 2010; Neyer, 2021).

Grafik 2: Anne İstihdam Oranları (%), 2021

Kaynak: OECD Family Database

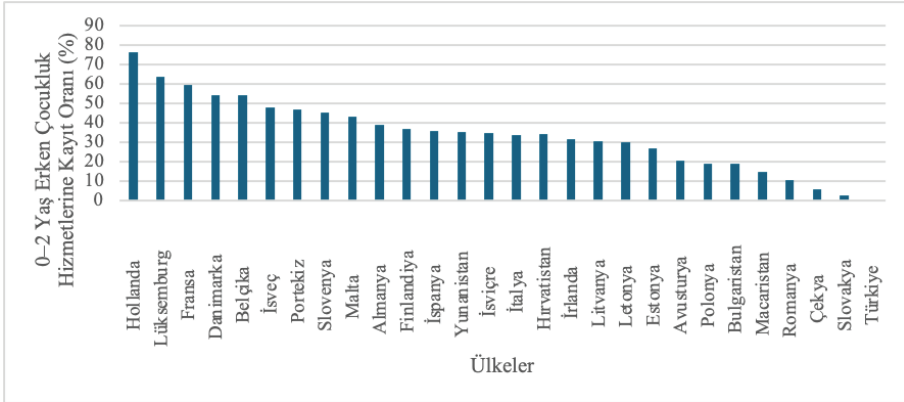
Grafik 2'ye göre anne istihdam oranı Slovenya, Portekiz ve İsveç gibi ülkelerde %80'in üzerinde seyrederken; Türkiye, İtalya ve Romanya gibi ülkelerde %60'ın altında kalmaktadır. Yüksek oranlar, güçlü bakım hizmetleri ve aile dostu politikalarla ilişkilendirilirken, düşük oranlar yapısal eşitsizlikleri ve yetersiz destek mekanizmalarını yansıtmaktadır.

Buna karşılık, muhafazakâr aile modeli olarak nitelendirilen yaklaşım başta Almanya ve Avusturya olmak üzere Orta Avrupa ülkelerinde etkili olmuştur. Bu modelde aile, toplumsal düzenin temel taşı olarak görülmekte ve yüksek bir sosyal değer atfedilmektedir. Devletin aileye müdahalesi sınırlı tutulmakta; destek mekanizmaları ise ailenin özerkliğini zedelemeyecek şekilde yapılandırılmaktadır.

Erkek geçim sağlayıcı rolüyle ekonomik sorumluluğu üstlenirken, kadın ev içi bakım emeğini karşılayan aktör olarak konumlandırılmaktadır. Gelir transferleri bu modelin temel aracını oluşturmakta, çocuk bakım hizmetleri ise sınırlı ve erişimi kısıtlı düzeydedir (Daly, 2015; Leitner, 2003; Neyer, 2021). Bu yapı, kadınların iş gücüne katılımını engelleyici yönde işlemekte ve aile içi toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimine zemin hazırlamaktadır.

Liberal refah rejimlerinde ise aile politikalarının temel amacı piyasa temelli çözümlerle bireysel sorumluluğu esas almak, yalnızca sosyal risklerin yoğunlaştığı durumlarda asgari müdahalede bulunmaktır. Bu yaklaşım, Birleşik Krallık, Kanada ve Avustralya gibi Anglo-Sakson ülkelerde görülmekte; aile politikaları daha çok yoksullukla mücadele ve kırılgan grupların desteklenmesine odaklanmaktadır (O'Connor, Orloff & Shaver, 1999; Neyer, 2021). Bu rejimlerde çocuk yardımları gelir testine tabi tutulmakta, bakım hizmetleri ise büyük ölçüde özel sektör eliyle yürütülmektedir. Aile politikası bu bağlamda, kriz anlarında devreye giren, seçici ve hedefli bir müdahale aracı olarak işlev görmektedir.

Grafik 3: 0–2 Yaş Erken Çocukluk Hizmetlerine Kayıt Oranı (%), 2024

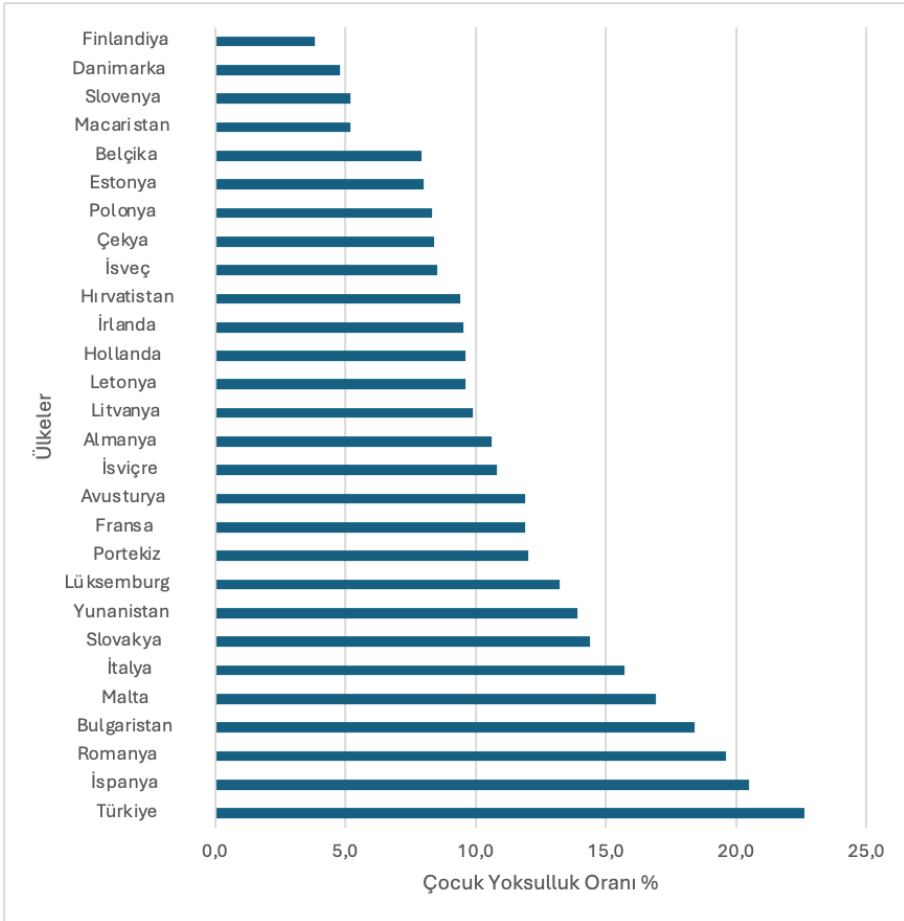

Kaynak: OECD Family Database

Grafik, 0–2 yaş erken çocukluk hizmetlerine kayıt oranlarının ülkeler arasında ciddi farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Hollanda, Lüksemburg ve Fransa gibi ülkelerde kayıt oranı %60'ın üzerindeyken, Türkiye, Slovakya ve Çekya'da bu oran %5'in altındadır. Bu durum, erken çocukluk hizmetlerine erişimin ülkeler arasında farklılaştığını ve söz konusu hizmetlerin kadın istihdamı ile potansiyel ilişkisine dair önemli ipuçları sunduğunu göstermektedir.

Akdeniz refah rejimlerinde ise aile politikalarının kurumsal kapasitesi son derece sınırlıdır. Güney Avrupa ülkelerinde aile, sosyal risklere karşı birincil koruma mekanizması olarak işlev görmektedir. Bu çerçevede bakım yükü büyük ölçüde kadınlar tarafından üstlenilmekte, kuşaklar arası dayanışma aile içi bakım emeğini sürdürmenin temel aracı haline gelmektedir. Kamu destekli çocuk bakım hizmetleri hem yetersizdir hem de bölgesel düzeyde ciddi eşitsizlikler göstermektedir (Daly, 2015; Saraceno, 2011). Bu durum, kadınların istihdamı ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından dezavantajlı bir yapı ortaya çıkarmaktadır.

Grafik 4: Çocuk Yoksulluğu Oranları (%), 2021

Kaynak: OECD Family Database

Grafik 4, Avrupa ülkelerinde çocuk yoksulluğu oranlarının belirgin biçimde farklılaştığını göstermektedir. Finlandiya, Danimarka ve Slovenya gibi ülkelerde oran %5'in altında seyrederken, Türkiye, İspanya ve Romanya'da bu oran %20'nin üzerindedir. Bu durum, sosyal transferlerin etkinliği ve aile odaklı politikaların kapsayıcılığı açısından ülkeler arasında önemli farklar bulunduğu işaret etmektedir. Bu farklılaşan modeller, refah devletlerinin ideolojik yönelimlerinin yanı sıra aileye atfedilen toplumsal rolü, devletin müdahale kapasitesini ve cinsiyet rejimlerinin yeniden üretim biçimlerini de yansıtmaktadır. Esping-Andersen (1999) refah rejimleri bağlamında aile politikalarını koruyucu işlevinin sınırlarını aşarak üretken refahın kurumsal bileşenleri olarak değerlendirmektedir. Aile politikaları bu bağlamda, sosyal destek alanı olmasının ötesinde, toplumsal normların, değerlerin ve yapısal eşitsizliklerin biçimlenişinde etkili bir politika aracı olarak değerlendirilmelidir. Nitekim sosyal yatırımlar yaklaşımı çerçevesinde çocuklara ve ailelere yapılan kamu harcamaları, uzun vadeli beşeri sermaye oluşumuna katkı sunmakta ve toplumsal eşitsizliklerin kuşaklar arası aktarımını engellemede kritik rol oynamaktadır (Jenson, 2004; Lister, 2006; Morel, Palier & Palme, 2012). Bu yaklaşım, aile politikalarının üretken refah devleti paradigmasıyla bütünleştirilmesini savunmakta ve çocukluk döneminde yapılan müdahalelerin ekonomik, sosyal ve bilişsel getirilerini ön plana çıkarmaktadır (Bonoli, 2005; Heckman, 2006).

Bu bağlamda öne çıkan ikinci temel eğilim, iş-aile yaşamının uzlaştırılmasına yönelik politikalaradır. Bu yaklaşım, özellikle kadınların istihdama kesintisiz katılımını mümkün kılacak biçimde çocuk bakım hizmetlerinin erişilebilirliğini artırmayı, esnek çalışma modellerini geliştirmeyi ve ebeveyn izinlerini toplumsal cinsiyet eşitliğini önceleyen şekilde yeniden düzenlemeyi içermektedir (Daly, 2015; Lewis & Campbell, 2007). Bu politikalar bireysel düzeyde iş ve özel yaşam arasındaki dengeyi sağlamanın yanı sıra, toplum düzeyinde daha adil ve kapsayıcı bir bakım rejiminin inşasına da katkıda bulunmaktadır (Gornick & Meyers, 2003; Thévenon, 2011).

Aile politikalarının etkili olabilmesi, ekonomik ve yapısal düzenlemelerin ötesinde, aile içi ilişkilerin niteliğini ve karşılıklı bağımlılık biçimlerini esas alan yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. Aile, bireylerin pasif biçimde sosyal yardım alıcısı konumunda bulunduğu bir birim değil; çok boyutlu etkileşimlerin yaşandığı, güç ilişkilerinin, bakım yüklerinin ve dayanışma biçimlerinin iç içe

geçtiği, bu nedenle sosyal politika müdahalelerinin eşgüdümlü ve bütüncül biçimde tasarlanmasını gerektiren dinamik bir toplumsal örgütlenme alanıdır. Bu doğrultuda, aile odaklı sosyal politika yaklaşımlarının etkinliği, yalnızca bireysel ihtiyaçlara değil, aynı zamanda aile içi etkileşimlere ve bütüncül yapıya dayalı müdahale modellerinin geliştirilmesine bağlıdır. Hughes (2010), aileyle çalışan sosyal politika uygulamalarını üç temel model altında sınıflandırmakta ve her bir modelin farklı önceliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Destekleyici aile üyesi modelinde, aile bireyleri birincil hizmet alıcısına bakım ve destek sağlayan unsurlar olarak ele alınmakta; bu bireylerin kapasitesinin artırılması, bakım yükünün paylaşımını mümkün kılacak şekilde desteklenmektedir. Bu yaklaşım, özellikle uzun süreli bakım gereksinimi bulunan bireylerin yer aldığı aile yapılarında, bakım emeğinin toplumsallaştırılmasına olanak tanımaktadır (Hughes, 2010). Bireysel ihtiyaçlara odaklanan modelde ise her bir aile bireyinin özgün gereksinimleri tanınmakta, bu ihtiyaçların bağımsız biçimde karşılanması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, aile üyelerinin yalnızca bakım veren ya da destekleyici değil, aynı zamanda kendi hak ve ihtiyaçları çerçevesinde hizmet talep eden özneler olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu model, özellikle engelli bireyler, yaşlılar ya da psikososyal desteğe ihtiyaç duyan aile üyeleri açısından hizmetlerin farklılaşmasını ve bireyselleştirilmesini mümkün kılmaktadır (Hughes, 2010; Daly, 2015). Bu iki modelin sınırlılıklarını aşmayı hedefleyen bütüncül aile yaklaşımı ise aileyi karşılıklı bağımlılık ilişkileri içerisinde bir bütün olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım, aile üyelerini birbirinden bağımsız bireyler olarak değil, karşılıklı etkileşimleri, roller arası ilişkileri ve ortak ihtiyaçlarıyla birlikte anlamayı esas almaktadır. Hizmet sunumu, bu çok boyutlu ilişkileri gözetererek eşgüdümlü ve sistematik biçimde yapılandırılmakta; sosyal dışlanma riski altındaki gruplarla çalışan politika uygulayıcıları açısından daha bütüncül bir müdahale imkanı sunmaktadır (Hughes, 2010).

Bu yaklaşımlar, aile politikalarının yalnızca yapısal düzeyde değil, mikro düzeydeki sosyal ilişkileri de dikkate alacak biçimde tasarlanmasının önemine işaret etmektedir. Aileyi bir bütün olarak gören ve iç ilişkilerin dinamiklerini anlayan sosyal politika modelleri, bireysel refahın yanı sıra kolektif refahın sürdürülebilirliğini sağlayabilecek araçlar olarak değerlendirilmelidir. Özellikle kırılğan aile yapılarının ve çoklu bakım yüklerinin yoğun olduğu sosyal gruplar açısından, bu tür sistematik ve bütüncül yaklaşımlar, sosyal politika etkililiğinin artırılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, aileye yönelik sosyal politikaların etkinliğini değerlendirmek amacıyla karşılaştırmalı ve çok kriterli karar verme (ÇKKV) temelli bir yöntemsel yaklaşıma dayanmaktadır. Nicel araştırma desenine sahip olan çalışma, açıklayıcı karşılaştırmalı araştırma modeliyle yapılandırılmıştır. Bu model, farklı ülkelerin sosyal politika uygulamaları ve bu uygulamaların sonuçları arasındaki ilişkileri çok boyutlu olarak analiz etmeye olanak tanımaktadır (Creswell & Creswell, 2018). Bu bağlamda aile politikalarının başarı düzeyi, yalnızca tekil göstergeler üzerinden değil; ekonomik, sosyal, demografik ve yapısal birçok ölçüt dikkate alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Söz konusu yöntem, karmaşık toplumsal konuların değerlendirilmesinde karar vericilere sistematik bir değerlendirme çerçevesi sunması bakımından uygun bir tercihtir. Ayrıca, ÇKKV yöntemleri özellikle sosyal bilimlerde karar verme süreçlerinin objektif hale getirilmesine katkı sağlamaktadır (Saaty & Vargas, 2012). Bu doğrultuda, karar verme sürecinde nesnel ağırlıklandırma sağlayan Entropy yöntemi ve çok kriterli karar verme için uygun, normalize edilmiş karar matrisine dayalı MOORA (Multi-Objective Optimization on the basis of Ratio Analysis) yöntemi birlikte kullanılmıştır (Hafezalkotob & Hafezalkotob, 2016; Zavadskas & Turskis, 2011).

Araştırma sürecinde ilk olarak Entropy yöntemi ile her bir kriterin bilgi içeriğine dayalı ağırlıkları hesaplanmıştır. Ardından MOORA yöntemi kullanılarak, ağırlıklı normalize edilmiş değerler üzerinden ülkelerin aile politikası etkinlik skorları hesaplanmış ve bu skorlar sıralama şeklinde sunulmuştur. Bu iki yöntem birlikte kullanıldığında, hem kriterler arası önem düzeyleri nesnel olarak belirlenebilmekte hem de çok boyutlu değerlendirme sağlanmaktadır (Zavadskas & Turskis, 2011).

3.2. Veri Seti ve Kapsam

Araştırma, 28 Avrupa ülkesine ait 2021 yılına özgü veriler üzerinden yürütülmüştür. Veri seti, aile politikalarının performansını temsil etmesi beklenen 17 ölçülebilir değişkeni içermektedir. Bu değişkenler, aile politikalarının yapısal ve uygulayıcı boyutlarını çok boyutlu şekilde ele almaktadır. Ülkeler, OECD ve

Avrupa Birliği üyesi devletler arasından veri mevcudiyeti ve karşılaştırılabilirlik kriterleri göz önünde bulundurularak seçilmiştir. Veri kaynakları, güvenilir uluslararası kuruluşlar tarafından yayımlanan ve kamuya açık olan resmi istatistikleri içermektedir. Bunlar arasında OECD Family Database, Eurostat ve United Nations Database yer almaktadır. Bununla birlikte analize dahil edilen değişkenler, aile politikalarının hem sonuç hem de süreç odaklı çıktılarıyla ilgilidir ve literatürde etkinlik ölçümüne katkı sağlayan nesnel göstergeler olarak tanımlanmaktadır (Gauthier, 2016; OECD, 2021). Diğer taraftan değişkenler; sosyal harcamalar, çocuk yoksulluğu, doğurganlık oranı, kadın istihdamı, erken çocukluk eğitimi erişimi, tek ebeveynli hane oranı, ortalama hane büyüklüğü ve boşanma/evlenme oranları gibi çeşitli toplumsal ve yapısal bileşenleri kapsamaktadır. Her bir değişkenin ölçüm yönü (maksimize veya minimize edilmesi gereken), ilgili olduğu politika alanı ve veri kaynağı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 1: Analizde Kullanılan Kriterler ve Türleri

Kriter Kodu	Kriter Adı	Ölçüm Yönü	Politika Alanı	Veri Kaynağı
A1	Aile ve çocuklarla ilgili sosyal harcamalar (% GSYH)	Maksimizasyon	Sosyal Koruma / Harcama Politikaları	EUROSTAT
A2	Doğurganlık Oranı (Toplam doğurganlık hızı)	Maksimizasyon	Demografik Politikalar	OECD
A3	Eğitim Harcaması (% GSYH)	Maksimizasyon	Eğitim ve Sosyal Yatırım Politikaları	OECD
A4	Anne İstihdam Oranı (%)	Maksimizasyon	Kadın İstihdamı / İş-Aile Uyum Politikaları	OECD
A5	Tek ebeveynlerin tam zamanlı istihdam oranı (%)	Maksimizasyon	Tek Ebeveyn Politikaları	OECD
A6	Tek ebeveynlerin kısmi zamanlı istihdam oranı (%)	Maksimizasyon	Esnek İstihdam Politikaları	OECD
A7	Çocukların iki ebeveynle yaşama oranı (%)	Maksimizasyon	Aile Yapısı ve Bütünlük Politikası	OECD
A8	0-2 yaş erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetlerine kayıt oranı (%)	Maksimizasyon	Kamu Harcama / Erken Çocukluk Hizmetlerine Erişim Politikaları	OECD
A9	Kaba evlenme hızı	Maksimizasyon	Demografik Politikalar	EUROSTAT
A10	Erken çocukluk eğitimi ve bakımı için kamu harcamaları (% GSYH)	Maksimizasyon	Kamu Harcama / Erken Eğitim Politikaları	OECD

A11	Tek ebeveynli bir aile için cepten yapılan çocuk bakım masrafları	Minimizasyon	Hizmet Erişilebilirliği ve Aile Ekonomisi	OECD
A12	Ortalama Hane Büyüklüğü	Minimizasyon	Aile Yapısı / Kültürel Demografi	EUROSTAT
A13	Çocuk Yoksulluk Oranı (%)	Minimizasyon	Sosyal Eşitsizlik ve Yoksullukla Mücadele	OECD
A14	Tek ebeveynlerin çalışmayan oranı (%)	Minimizasyon	İstihdam Eşitsizliği	OECD
A15	Çocukların tek ebeveynle yaşama oranı (%)	Minimizasyon	Aile Yapısı / Ebeveyn Desteği	OECD
A16	Kaba boşanma hızı	Minimizasyon	Demografik Politikalar	EUROSTAT
A17	Çocuk nüfusu oranı (%)	Minimizasyon	Demografik Politikalar	UNITED NATIONS

Bu kriterlerden bazıları, kamu otoriteleri tarafından aile politikalarına tahsis edilen kaynakları yansıtarak politika süreçlerinin girdi boyutunu temsil etmektedir (örneğin aileye yönelik sosyal harcamalar, kamu eğitim harcamaları). Diğer bazı göstergeler ise, bu politikaların toplumsal düzeydeki etkilerini ve çıktılarını ifade etmektedir (örneğin çocuk yoksulluğu oranı, kadınların istihdam oranı, bakım hizmetlerine erişim düzeyi). Bu bağlamda, çalışmada kullanılan kriterler hem girdi (kaynak, yatırım) hem de çıktı (sonuç, etki) düzeyini kapsayan göstergeler olarak sınıflandırılmıştır. Bu ayrım, yalnızca politika varlığını değil, aynı zamanda bu politikaların toplumsal sonuçlarını da değerlendirmeye olanak tanımaktadır. Ayrıca, kriterler arasındaki çeşitlilik, çok kriterli karar verme yönteminin bu çalışmaya uygulanabilirliğini ve değerlendirme sürecinin geçerliliğini artırmaktadır.

3.3. Araştırma Süreci

Bu araştırmanın yürütülme süreci, çok kriterli karar verme (ÇKKV) yöntemlerinin uygulanabilmesi için gerekli olan sistematik adımlar dikkate alınarak tasarlanmıştır. Analiz süreci beş temel aşamadan oluşmaktadır:

3.3.1. Veri Toplama ve Ön İşleme

28 ülkeye ait 17 değişkenden oluşan veri seti, OECD, Eurostat ve United Nations gibi güvenilir uluslararası kuruluşlardan elde edilmiştir. Verilerin

tümü 2021 yılına aittir. Bu yılın seçilmesinin temel nedeni, incelenen ülkeler için karşılaştırılabilir ve eksiksiz veri mevcudiyetinin en yüksek olduğu dönem olmasıdır. Başka bir deyişle, ilgili uluslararası veri tabanlarında en güncel ve tüm ülkeler için karşılaştırılabilir nitelikteki ortak tarihli veri sunumu 2021 yılı itibarıyla mümkün olabilmektedir. Bu durum, analizde tutarlılığı sağlamak ve ülkeler arası karşılaştırmaların geçerliliğini artırmak açısından kritik bir tercih nedeni olmuştur.

3.3.2. Kriterlerin Yönünün Belirlenmesi (Maksimizasyon/Minimizasyon)

Her bir kriterin değerlendirme yönü tanımlanmıştır. Bu kapsamda pozitif etki yaratan kriterler maksimize edilmesi gereken fayda kriterleri, olumsuz etkiyi yansıtanlar ise minimize edilmesi gereken maliyet kriterleri olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca bazı bağlamsal değişkenler (örneğin hane büyüklüğü, çocuk nüfusu oranı) çalışmanın teorik çerçevesine göre yorumlanarak değerlendirilmiştir.

3.3.3. Veri Normalizasyonu

Farklı ölçeklerdeki verilerin karşılaştırılabilir hale getirilmesi amacıyla her bir kriter için vektörel (vektör tabanlı) normalizasyon yöntemi uygulanmıştır. Bu sayede, tüm kriterler $[0-1]$ aralığında standart bir yapıya dönüştürülmüş ve analiz için uygun hale getirilmiştir.

3.3.4. Kriter Ağırlıklarının Entropy Yöntemiyle Belirlenmesi

Entropi yöntemi, objektif ağırlıklandırma yaklaşımları arasında temsil ediciliği en yüksek yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu yöntem, her bir kriterin değerlendirme sürecindeki göreceli önemini ve nihai sonuçlarla olan ilişkisini belirlemeye olanak tanımaktadır. Temelinde, kriterlerin bilgi içeriğini ve bu bilgilerin belirsizliği ne ölçüde yansıttığını analiz ederek, daha fazla bilgi sağlayan kriterlere daha yüksek ağırlıklar atanmaktadır. Bu bağlamda entropi, karar matrisindeki verilerin çeşitliliğini dikkate alarak karar vericilere nesnel bir ağırlıklandırma yapısı sunmaktadır (Chen & Li, 2010; Hua, Wan & Wang, 2012).

3.3.5. MOORA Yöntemiyle Ülke Performanslarının Değerlendirilmesi

Son aşamada, elde edilen ağırlıklar MOORA yöntemine entegre edilerek ülkelerin göreceli performansları hesaplanmıştır. MOORA yöntemi, normalize edilmiş değerlere ağırlıkları uygulayarak pozitif ve negatif ideallere göre net skorlar

üretmektedir. Pozitif yönlü kriterlerde maksimum, negatif yönlü kriterlerde minimum değer üzerinden ülkeler puanlanmış ve sıralanmıştır (Brauers & Zavadskas, 2006). Bu aşamalar, aile politikalarının etkinliğini nesnel, sistematik ve karşılaştırılabilir biçimde değerlendirmeye olanak sağlamıştır.

3.4. Ağırlıklandırma: Entropi Yöntemi

Aile politikalarının etkinliğini çok boyutlu göstergeler üzerinden değerlendirebilmek için kriterlerin görelî önem derecelerinin belirlenmesi gereklidir. Ancak sosyal politika gibi normatif yönü güçlü alanlarda, kriter ağırlıklarının uzman yargılarına dayalı olarak belirlenmesi çoğu zaman öznel sonuçlara neden olabilir. Bu nedenle, bu çalışmada kriter ağırlıkları, nesnel ve veriye dayalı bir teknik olan Entropi yöntemi ile belirlenmiştir. Entropi kavramı, bilgi teorisine dayalı olarak Claude Shannon (1948) tarafından geliştirilmiş ve daha sonra çok kriterli karar verme uygulamalarında kriterlerin bilgi içeriklerine göre ağırlıklandırılmasına uyarlanmıştır. Bu yöntemle göre, bir kriterin gözlemler arasında sergilediği değişkenlik düzeyi ne kadar yüksekse, karar verme sürecine sağladığı ayırt edici bilgi de o ölçüde artmaktadır (Wang, Jing & Zhang, 2009; Zeleny, 2012; Zhu, Tian & Yan, 2020).

Entropi yöntemiyle kriter ağırlıklarının hesaplanması aşağıdaki dört temel adım üzerinden gerçekleştirilmiştir (Zhu vd., 2020):

Adım 1: Standardizasyon

İlk adım, ölçülen değerlerin standardizasyonudur. J'inci örnekteki i'inci indeksin standardize edilmiş değeri p_{ij} olarak gösterilir ve hesaplama yöntemi aşağıdaki gibidir:

$$p_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sum_{i=1}^m x_{ij}}$$

Adım 2: Entropi Değerinin Hesaplanması

Entropi ağırlık yönteminde i'inci indeksin entropi değeri e_j olarak tanımlanır. Burada e_j , j. kritere ilişkin entropi değerini ifade etmektedir. Bu değer, kriterin belirsizlik düzeyini ve bilgi katkısını yansıtarak ağırlıklandırma sürecinde belirleyici rol oynamaktadır.

$$e_j = -k \sum_{i=1}^m p_{ij} \ln(p_{ij})$$

Adım 3: Bilgi Fayda Değeri

Bu aşamada, entropi değeri kullanılarak her bir kriter için bilgi fayda değeri (d_j) hesaplanır. d_j kriterin ne ölçüde bilgi sağladığını ifade etmektedir. Entropi değeri ne kadar düşükse, o kriterin bilgi faydası o kadar yüksektir.

$$D_j = 1 - e_j$$

Adım 4: Ağırlıkların Belirlenmesi

$$w_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^n d_j}$$

Entropi yöntemiyle kriter ağırlıklarının belirlenmesinde kullanılan bilgi fayda değerine dayalı ağırlıklandırma formülü aşağıdaki şekildedir. Bu denklemde w_j , j . kritere ait ağırlık değerini, d_j ise o kriterin bilgi fayda değerini göstermektedir. Bilgi fayda değeri (d_j), entropi değeri ile ters orantılıdır ve kriterin karar sürecine katkı düzeyini yansıtmaktadır. Entropi değeri yüksek olan kriterlerin farklılaşma gücü düşük kabul edilirken, bilgi fayda değeri yüksek olan kriterlerin karar sürecine sağladığı bilgi katkısı daha fazladır. Bu nedenle, bilgi fayda değeri yüksek olan kriterlere daha fazla ağırlık atanmaktadır. Denklem, her bir kriterin toplam bilgi katkısı içerisindeki göreceli payını esas alarak nesnel bir ağırlıklandırma yapılmasına olanak tanımaktadır. Böylece tüm kriterler için ağırlıklar 0–1 aralığında normalize edilmiş olarak elde edilir.

3.5. MOORA Yöntemi

MOORA yöntemi, ÇKKV yöntemleri arasında yalın yapısı ve esnek uygulanabilirliği sayesinde öne çıkan bir tekniktir. Brauers ve Zavadskas (2006) tarafından geliştirilen bu yöntem, farklı türdeki kriterleri eş zamanlı olarak değerlendirme imkânı sunmakta ve özellikle karmaşık karar problemlerinde kullanılmaktadır. MOORA, karar vericilere göreceli üstünlük sağlayan alternatiflerin belirlenmesine olanak tanıyan adım adım bir analiz çerçevesi sunmaktadır. Yöntemin uygulama süreci aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır (Brauers & Zavadskas, 2006; Özbek, 2021):

Karar Matrisinin Oluşturulması

İlk aşamada, her biri belirli sayıda kritere göre değerlendirilen alternatifler bir karar matrisinde (X) düzenlenir. Matrisin her bir hücresi, ilgili alternatifin belirli bir kritere göre sahip olduğu nicel değeri yansıtır.

$$X = [x_{ij}] \quad (i: \text{alternatif}, j: \text{kriter})$$

Normalize Edilmiş Karar Matrisinin Hesaplanması

Alternatifler arası kıyaslamayı mümkün kılmak amacıyla karar matrisi normalize edilir. Normalize etme işlemi, genellikle vektör normuna dayalı olarak gerçekleştirilir.

$$r_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m x_{ij}^2}}$$

Fayda ve Maliyet Kriterlerinin Ayırıştırılması

MOORA yöntemi, kriterleri fayda (maksimizasyon) ve maliyet (minimizasyon) olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. Bu ayırım, toplam skorun hesaplanmasında pozitif ve negatif terimlerin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

MOORA Skorlarının Hesaplanması

Her bir alternatif için toplam fayda ve toplam maliyet değerleri hesaplanır. Net skor, yarar kriterlerinin toplamından maliyet kriterlerinin toplamının çıkarılması ile elde edilir:

$$y_i = \sum_{j \in G} r_{ij} - \sum_{j \in C} r_{ij}$$

Burada G fayda kriterlerini, C ise maliyet kriterlerini temsil etmektedir. Son aşamada, elde edilen y_i değerlerine göre alternatifler büyükten küçüğe sıralanır. En yüksek skoru alan alternatif en uygun seçenek olarak kabul edilir.

4. BULGULAR

4.1. Entropi Yöntemiyle Kriter Ağırlıkları

Ülkelerin aileye yönelik sosyal politika performanslarının değerlendirilmesinde kullanılan kriterlerin göreceli önem düzeyleri, nesnel bir ağırlıklandırma yaklaşımı olan Entropi yöntemiyle belirlenmiştir. Entropi yöntemi, her bir göstergenin karar ortamındaki bilgi katkısını ölçerek ağırlık atamasına olanak sağlamaktadır. Tablo 2’de her bir göstergeye ait entropi değerleri, bilgi faydası (divergence) ve normalize edilmiş ağırlık değerleri sunulmaktadır.

Tablo 2: Entropi Yöntemi ile Belirlenen Kriter Ağırlıkları

Kriterler	Entropi (e_j)	Divergence ($d_j = 1 - e_j$)	Ağırlık (w_j)
A1	0.976930	0.023070	0.016772
A2	0.997890	0.002110	0.001534
A3	0.994062	0.005938	0.004317
A4	0.996179	0.003821	0.002778
A5	0.992138	0.007862	0.005716
A6	0.885234	0.114766	0.083437
A7	0.999317	0.000683	0.000496
A8	0.948702	0.051298	0.037295
A9	0.989054	0.010946	0.007958
A10	0.940348	0.059652	0.043368
A11	-0.000000	1.000000	0.727018
A12	0.997863	0.002137	0.001553
A13	0.968807	0.031193	0.022678
A14	0.988141	0.011859	0.008622
A15	0.974389	0.025611	0.018619
A16	0.977284	0.022716	0.016515
A17	0.998179	0.001821	0.001324

Tabloda görüldüğü üzere, A11 (Tek ebeveynli bir aile için cepten yapılan çocuk bakım masrafları) kriteri, en yüksek bilgi katkısına sahip olup toplam ağırlığın yaklaşık %72,7’sini oluşturmaktadır. Bu durum, söz konusu kriterin ülke farklılıklarını açıklamada yüksek ayrıştırıcılığa sahip olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, A7 (Çocukların iki ebeveynle yaşama oranı) gibi bazı kriterlerin ağırlıkları oldukça düşüktür; bu da bu tür göstergelerin verideki çeşitliliğe katkısının sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır.

4.2. MOORA Yöntemiyle Ülke Sıralaması

Çalışmada, Entropi yöntemiyle nesnel olarak belirlenen kriter ağırlıkları kullanılarak 2021 yılına ait 28 ülkenin aileye yönelik sosyal politika performansları MOORA yöntemiyle analiz edilmiştir. MOORA yöntemi kapsamında ilk olarak kriterlerin ölçüm yönüne göre normalize edilmesi sağlanmış, ardından fayda yönlü kriterler ile maliyet yönlü kriterler ayrı ayrı ağırlıklandırılmıştır. Son aşamada her ülke için fayda ve maliyet skorları arasındaki fark alınarak toplam MOORA skoru hesaplanmış, bu skorlar doğrultusunda ülkeler en yüksekte en düşüğe doğru sıralanmıştır. Tablo 3'te MOORA skorlarına göre yapılan bu sıralama yer almaktadır.

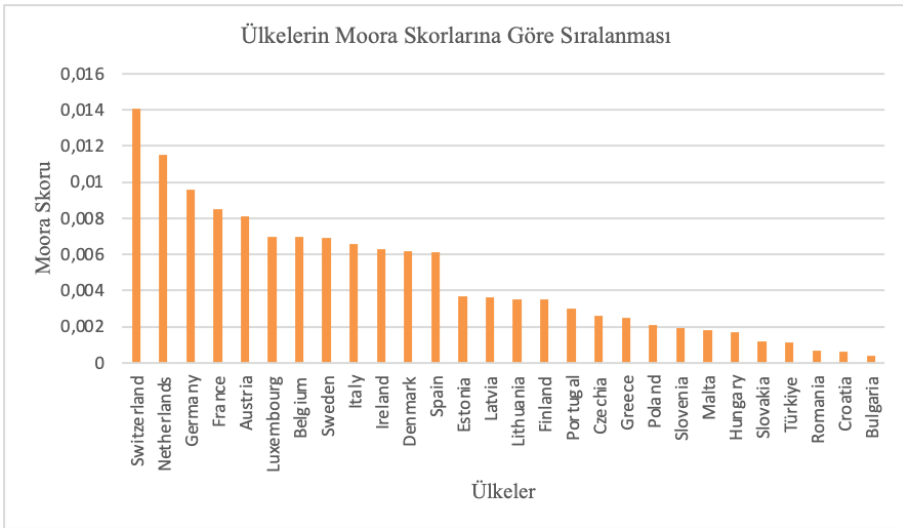
Tablo 3: MOORA Yöntemiyle Ülke Performans Sıralaması

Ülke	MOORA Skoru	Sıra
İsviçre	0.014138	1
Hollanda	0.011404	2
Almanya	0.009607	3
Fransa	0.008829	4
Avusturya	0.008763	5
Lüksemburg	0.006994	6
Belçika	0.006987	7
İsveç	0.006738	8
İtalya	0.006707	9
İrlanda	0.006315	10
Danimarka	0.006243	11
İspanya	0.006167	12
Estonya	0.003731	13
Letonya	0.003700	14
Litvanya	0.003577	15
Finlandiya	0.003507	16
Portekiz	0.003006	17
Çek Cumhuriyeti	0.002530	18
Yunanistan	0.002501	19
Polonya	0.002264	20
Slovenya	0.001899	21
Malta	0.001889	22
Macaristan	0.001660	23
Slovakya	0.001575	24
Türkiye	0.001367	25
Romanya	0.000952	26
Hırvatistan	0.000912	27
Bulgaristan	0.000397	28

Elde edilen bulgular doğrultusunda, İsviçre, Hollanda, Almanya, Fransa ve Avusturya, aile politikalarının etkinliği açısından en yüksek performansı sergileyen ülkeler arasında öne çıkmaktadır. Söz konusu ülkeler, özellikle erken çocukluk eğitimi ve bakım hizmetlerine erişim düzeyi, anne istihdam oranları ve aileye yönelik kamu harcamalarının büyüklüğü gibi fayda yönlü kriterlerde yüksek puanlar alarak ön sıralarda yer almıştır. Buna ek olarak, çocuk yoksulluğu oranı, tek ebeveynle yaşayan çocukların oranı ve boşanma hızı gibi maliyet yönlü kriterlerde görece düşük değerlere sahip olmaları, bu ülkelerin toplam performansını güçlendirmiştir. Bu durum, aile politikalarının kapsamlı, erişilebilir ve sürdürülebilir biçimde uygulandığı ülkelerin, çok kriterli karar verme analizlerinde daha yüksek başarı düzeyine ulaştığını göstermektedir.

Grafik 5, MOORA yöntemiyle elde edilen ülke skorlarının bütüncül dağılımını yansıtarak, değerlendirme kapsamında ele alınan ülkelerin göreceli konumlarının karşılaştırmalı olarak izlenmesine olanak tanımaktadır.

Grafik 5: Ülkelerin Moora Skorlarına Göre Sıralaması

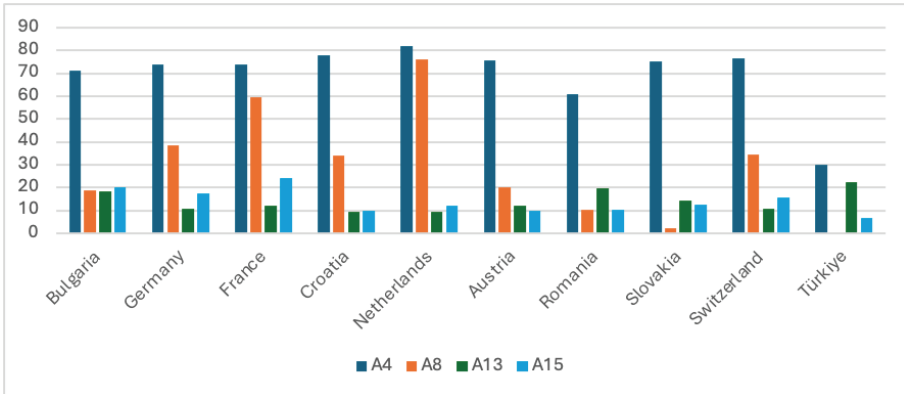

Öte yandan, Slovakya, Türkiye, Romanya, Hırvatistan ve Bulgaristan, MOORA analizine göre en düşük puanları alarak aile politikalarının etkinliği açısından listenin son sıralarında yer almıştır. Bu ülkeler, özellikle aileye yönelik sosyal harcamaların sınırlılığı, kadınların iş gücüne katılım oranlarının düşüklüğü, erken çocukluk eğitimi ve bakım hizmetlerine erişimdeki yetersizlikler ile çocuk

yoksulluğu, tek ebeveynli hane oranı ve boşanma hızı gibi maliyet kriterlerinde görece olumsuz göstergelere sahiptir. Söz konusu ülkelerde, hem fayda yönlü kriterlerde düşük performans hem de maliyet yönlü kriterlerdeki yüksek değerler, toplam MOORA skorlarını negatif yönde etkilemiştir. Bu bulgu, ilgili ülkelerde aile politikalarının hem kapsam hem de uygulama düzeyinde yapısal eksiklikler barındırdığını göstermekte; politika yapıcılar açısından bütüncül ve etkili müdahalelere duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

En yüksek ve en düşük MOORA skorlarına sahip beşer ülke arasında gerçekleştirilen karşılaştırmalı analizde, aile politikalarının etkisini çok boyutlu olarak yansıtabilen dört göstergeye odaklanılmıştır. Bu göstergelerden A4 (Anne İstihdam Oranı) ve A8 (0–2 Yaş Erken Çocukluk Hizmetlerine Katılım Oranı), aile politikalarının aktif yönünü; A13 (Çocuk Yoksulluğu Oranı) ve A15 (Çocukların Tek Ebeveynle Yaşama Oranı) ise politikaların sosyal riskleri azaltma kapasitesini temsil etmektedir. Seçilen göstergeler hem fayda hem de maliyet boyutlarını dengeleyen, aynı zamanda ülke performansları arasındaki farkların belirgin biçimde gözlemlenebildiği yapılar sunmaktadır. Bu bağlamda, en iyi ve en kötü performansa sahip ülkelerin aile politikası çıktılarını, karşılaştırmalı olarak analiz etmek amacıyla aşağıdaki grafik oluşturulmuştur.

Grafik 6: MOORA Sıralamasına Göre Üst ve Alt Performans Grubundaki Ülkelerin Temel Göstergelerle Karşılaştırılması

Grafikte yer alan karşılaştırmalı verilere göre, üst sıralarda yer alan ülkeler (örneğin İsviçre, Hollanda ve Almanya), anne istihdamı ve erken çocukluk bakım hizmetlerine erişim gibi alanlarda yüksek performans sergilemektedir. Bu durum,

aile politikalarının kadınların iş gücüne katılımını destekleme ve bakım hizmetlerini kurumsallaştırma düzeyini yansıtmaktadır. Aynı ülkeler, çocuk yoksulluğu ve tek ebeveynle yaşama oranı gibi sosyal risk göstergelerinde ise düşük oranlara sahiptir; bu da etkili gelir aktarımı ve sosyal destek mekanizmalarının varlığını göstermektedir. Buna karşılık, alt sıralarda yer alan ülkelerde (örneğin Bulgaristan, Hırvatistan ve Türkiye) hem destekleyici politika araçlarının sınırlılığı hem de sosyal risklerin yaygınlığı dikkat çekmektedir. Bu farklılıklar, aile politikalarının kapsamı, erişilebilirliği ve hedef gruplara yönelik hassasiyet düzeyindeki yapısal ayrılmaları açık biçimde ortaya koymaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Aile politikaları, toplumsal refahın inşasında ekonomik kalkınmanın yanı sıra sosyal eşitliği, kuşaklar arası adaleti ve cinsiyet temelli fırsat eşitliğini destekleyen temel politika alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu politikalar, çocukların gelişim fırsatlarından yararlanmasını sağlamanın ötesinde, ebeveynlerin –özellikle kadınların– iş gücü piyasasına katılımını kolaylaştırmakta, yoksulluk döngüsünü kırmakta ve aile yapısının sürdürülebilirliğini desteklemektedir. Ancak bu etkilerin düzeyi, ülkelerin içinde bulundukları refah rejimi geleneği, hizmet sunum kapasitesi, sosyal harcama düzeyi ve uygulanan politika araçlarının çeşitliliği gibi yapısal unsurlara bağlı olarak önemli ölçüde farklılaşmaktadır.

Aile politikaları, toplumsal yapının dönüşümüne paralel olarak çeşitlenmekte ve derinleşmektedir. Avrupâda görülen tarihsel miraslar günümüzdeki reformların yönünü biçimlendirmeye devam etmekte; ancak çocuk refahı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın istihdamı gibi yeni öncelikler, bu alandaki politika yönelimlerinin temel belirleyicileri haline gelmektedir. Bu bağlamda etkili bir aile politikası, mevcut sosyal risklere yanıt vermekle sınırlı kalmamalı; eşitlik ve kapsayıcılık ilkelerini merkeze alarak, uzun vadeli toplumsal dönüşümleri önceleyen bir anlayışla yapılandırılmalıdır.

Aile dostu politikalar, çocukların gelişimi ve aile refahı açısından stratejik önem taşımakta; bu kapsamda ebeveyn izni, emzirme destekleri, çocuk yardımları ve kaliteli bakım hizmetlerini içeren bütüncül yaklaşımların benimsenmesi önerilmektedir. Özellikle ücretli ve cinsiyet eşitliğini gözeten ebeveyn izni uygulamaları ile kamusal destekli çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması

hem çocukların sağlıklı gelişimini hem de kadınların iş gücüne katılımını desteklemektedir. Bu tür politikaların yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal eşitliğin güçlenmesi ve yoksulluğun azaltılması bakımından da etkili olduğu vurgulanmaktadır (UNICEF, 2019).

Çalışma bulguları, sosyal yatırım mantığına dayalı, bütüncül ve kurumsallaşmış aile politikaları uygulayan ülkelerin, çok kriterli karar verme analizlerinde yüksek performans sergilediğini ortaya koymaktadır. İsviçre, Hollanda ve Almanya gibi ülkeler, aile politikalarının etkinliği açısından üst sıralarda yer almakta; bu ülkelerde özellikle bakım hizmetlerine erişim, anne istihdamı ve çocuk yoksulluğunun azaltılması gibi göstergelerde yüksek başarı düzeyi sergilenmektedir. Bu durum, söz konusu ülkelerde aile politikalarının ekonomik desteklerle sınırlanmadığını; kamusal bakım altyapısını güçlendiren ve iş-aile yaşamı dengesini gözeten bütüncül yaklaşımlarla desteklendiğini göstermektedir. Bu bulgular, sosyal demokrat ve evrenselci refah rejimlerinin yapısal avantajlarını yansıtmaktadır (Esping-Andersen, 1990; Daly, 2015).

Buna karşılık, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye gibi ülkelerde aile politikalarının performans düzeyi düşük kalmakta; bu ülkelerde gerek kamu kaynaklarının sınırlılığı gerekse kurumsal kapasitenin yetersizliği, temel sosyal risklerin yönetilmesinde zafiyetlere yol açmaktadır. Çocuk bakım hizmetlerine erişimin düşüklüğü, kadınların iş gücüne katılım oranlarının sınırlı kalması ve çocuk yoksulluğunun yüksek seyretmesi, politika uygulamalarının hem kapsam hem de etkinlik açısından iyileştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu ülkelerde aile politikalarının çoğunlukla geleneksel aile yapısını korumaya yönelik transfer odaklı bir yaklaşımla sınırlı kalması, istihdam ve hizmet boyutunun ihmal edilmesine neden olmaktadır (Saraceno, 2011; Neyer, 2021).

Çalışmada öne çıkan göstergelerden biri olan “tek ebeveynli bir aile için cepten yapılan çocuk bakım masrafları”, göstergesi yüksek bilgi katkısıyla analizde en etkili kriter olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, çocuk bakım hizmetlerine erişimin hem fiziksel hem de ekonomik açıdan mümkün kılınmasının, aile politikalarının eşitlikçi işlevini güçlendiren temel unsurlardan biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, erken çocukluk eğitimi hizmetlerine katılım oranı ile anne istihdam oranı gibi göstergeler, ebeveynlerin ekonomik bağımsızlığını desteklemenin ötesinde, çocukların uzun vadeli bilişsel ve sosyal gelişimine katkı sağlaması bakımından

da stratejik öneme sahiptir (Heckman, 2006; Morel, Palier & Palme, 2012). Bu tür göstergeler, aile politikalarının bireysel faydayla sınırlı olmayan, uzun erimli toplumsal etkilerini yansıtmaları açısından anlamlıdır.

Elde edilen sonuçlar, aile politikalarının koruyucu ve destekleyici işlevlerinin ötesinde, üretken refahın kurumsal inşasında merkezi bir rol üstlenebileceğini ortaya koymaktadır. Kadınların kesintisiz istihdamı, çocukların bilişsel gelişimi ve toplumsal eşitsizliklerin azaltılması gibi hedefler, salt ekonomik büyüme bağlamında değil; sosyal adaletin kurumsallaşması ve toplumsal sürdürülebilirliğin sağlanması açısından da ele alınmalıdır. Bu doğrultuda, kamu harcamalarının stratejik yönlendirilmesi, bakım altyapısının yaygınlaştırılması ve özellikle tek ebeveynli haneler, düşük gelirli aileler gibi kırılgan gruplara yönelik hedefli müdahalelerin güçlendirilmesi, politika etkililiğini artıracak temel müdahale alanları olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırma aile politikalarının etkinliğine ilişkin karşılaştırmalı ve veri temelli bir değerlendirme sunmakta; politika yapıcılar açısından öncelikli müdahale alanlarını nesnel biçimde ortaya koymaktadır. Bulgular, sosyal politikanın teknik analiz yöntemleriyle desteklenmesinin, sadece akademik katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda daha adil ve kapsayıcı politika tasarımlarına da zemin hazırlayabileceğini göstermektedir. Bu çerçevede, ilerleyen çalışmalarda zamana bağlı değişimlerin izlenmesi, politika reformlarının etkisinin değerlendirilmesi ve mikro düzey göstergelerle ve nitel veri kaynaklarıyla zenginleştirilmiş analizlerin yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Bonoli, G. (2005). "The politics of the new social policies: Providing coverage against new social risks in mature welfare states", **Policy & Politics**, 33(3), 431–449.
- Brauers, W. K., & Zavadskas, E. K. (2006). "The MOORA method and its application to privatization in a transition economy", **Control and cybernetics**, 35(2), 445-469.
- Chen, T.-Y., & Li, C.-H. (2010). "Determining objective weights with intuitionistic fuzzy entropy measures: A comparative analysis" **Information Sciences**, 180(20), 4207–4222. <https://doi.org/10.1016/j.ins.2010.07.009>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (5th ed.)**, SAGE Publications.
- Ellingsaeter, A.-L., & Leira, A. (2006). **Politicising Parenthood in Scandinavia: Gender Relations in Welfare States**. Policy Press.
- Esping-Andersen, G. (1990). **The three worlds of welfare capitalism**. Princeton University Press.
- Esping-Andersen, G. (1999). **Social Foundations of Postindustrial Economies**. Oxford University Press.
- Esping-Andersen, G. (2009). **The incomplete revolution: Adapting to women's new roles**. Polity Press.
- Eurostat (2025). "Living conditions by household type – Main indicators (ilc_lvph01)", Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvph01/default/table?lang=en
- Eurostat (2025). "Marriage and divorce statistics", Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics
- Eurostat. (2025). "Social protection expenditure by function – COFOG", Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_func__custom_15666139/default/table
- Ferrarini, T., & Sjöberg, O. (2010). "Social policy and health: Transition countries in a comparative perspective", **International Journal of Social Welfare**, 19(S1), S60–S88.

- Gauthier, A. H. (2016). "The impact of family policies on fertility in industrialized countries: a review of the literature", **Population Research and Policy Review**, 38(1), 1–29.
- Gornick, J. C., & Meyers, M. K. (2003). **Families That Work: Policies for Reconciling Parenthood and Employment**, Russell Sage Foundation.
- Hafezalkotob, A., Hafezalkotob, A. (2016). "Extended MULTIMOORA method based on Shannon entropy weight for materials selection" **J Ind Eng Int** 12, 1–13 <https://doi.org/10.1007/s40092-015-0123-9>
- Heckman, J. J. (2006). "Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children", **Science**, 312(5782), 1900–1902.
- Hua, X. J., Wan, Q. L., & Wang, L. (2012). "Security assessment of power systems based on entropy weight-based gray relational method". In **2012 International Conference on Advances in Power Conversion and Energy Technologies (APCET)** (pp. xx–xx). IEEE.
- Hughes, N. (2010). "Models and approaches in family-focused policy and practice", **Social Policy and Society**, 9(4), 545–555. <https://doi.org/10.1017/S1474746410000266>
- Jenson, J. (2004). "Changing the paradigm: Family responsibility or investing in children", **Canadian Journal of Sociology**, 29(2), 169–192.
- Jenson, J. (2009). "Lost in translation: The social investment perspective and gender equality", **Social Politics: International Studies in Gender, State & Society**, 16(4), 446–483.
- Lewis, J. (1992). "Gender and the development of welfare regimes", **Journal of European Social Policy**, 2(3), 159–173.
- Lewis, J., & Campbell, M. (2007). "UK work/family balance policies and gender equality, 1997–2005", **Social Politics: International Studies in Gender, State & Society**, 14(1), 4–30.
- Lister, R. (2006). "Children (but not women) first: New labour, child welfare and gender", **Critical Social Policy**, 26(2), 315–335.
- Morel, N., Palier, B., & Palme, J. (2012). **Towards a Social Investment Welfare State? Ideas, Policies and Challenges**. Policy Press.

- Neyer, G. (2021). **Welfare state regimes, family policies, and family behaviour**. In N. Farris & J. Treas (Eds.), *Research Handbook on the Sociology of the Family* (pp. 22–39). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781788975544.00009>
- O'Connor, J. S., Orloff, A. S., & Shaver, S. (1999). **States, Markets, Families: Gender, Liberalism and Social Policy**. Cambridge University Press.
- OECD (2022). "Public social spending: Family benefits", <https://data.oecd.org/socialexp/family-benefits-public-spending.htm>
- OECD (2023). "CO2.2.C: Poverty rates in households with children by household type, 2021 or latest available year", OECD Family Database. Retrieved from <https://www.oecd.org/social/family/database.htm>
- OECD (2023). "LMF1.2.A: Maternal employment rates, 2021. OECD Family Database", Retrieved from <https://www.oecd.org/social/family/database.htm>
- OECD (2023). "Percent of children enrolled in early childhood education and care services (ISCED 0 and other registered ECEC services), 0- to 2-year-olds, 2005–2022". Retrieved from <https://www.oecd.org/social/family/database.htm>
- OECD (2023). "SF2.1 Fertility rates", OECD Family Database. Retrieved from <http://www.oecd.org/social/family/database.htm>
- OECD (2024). "Education at a glance 2024: OECD indicators", Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/education-at-a-glance-2024_c00cad36-en.html
- OECD (2025). "OECD Family Database", Retrieved from <https://www.oecd.org/en/data/datasets/oecd-family-database.html>
- Özbek, A. (2021). **Çok kriterli karar verme yöntemleri ve Excel ile problem çözümü: Kavram – Teori – Uygulama** (3. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Plantenga, J., & Remery, C. (2005). **Reconciliation of work and private life: A comparative review of thirty European countries**. European Commission.
- Saaty, T. L., & Vargas, L. G. (2012). Models, methods, concepts & applications of the analytic hierarchy process (Vol. 175). **Springer Science & Business Media**.
- Saraceno, C. (2011). **Childcare needs and childcare policies: A critical perspective**. In J. Clasen & D. Clegg (Eds.), *Regulating the Risk of Unemployment* (pp. 252–272). Oxford University Press.

- Shannon, C. E. (1948). "A Mathematical Theory of Communication", **Bell System Technical Journal**, 27(3), 379–423.
- Thévenon, O. (2011). "Family policies in OECD countries: A comparative analysis", **Population and Development Review**, 37(1), 57–87. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00390.x>
- UNICEF (2019). "Family-friendly policies: Redesigning the workplace of the future". New York: United Nations Children's Fund. <https://www.unicef.org/sites/default/files/2019-07/UNICEF-policy-brief-family-friendly-policies-2019.pdf>
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2024). **World population prospects 2024**. Retrieved from <https://population.un.org/wpp/>
- Wang, J. J., Jing, Y. Y., & Zhang, C. F. (2009). "Weighting methodologies in multi-criteria evaluations of combined heat and power systems", **International Journal of Energy Research**, 33(12), 1023-1039.
- Zavadskas, E. K., & Turskis, Z. (2011). "Multiple criteria decision making (MCDM) methods in economics: An overview", **Technological and Economic Development of Economy**, 17(2), 397-427.
- Zeleny, M. (2012). **Multiple criteria decision making Kyoto 1975** (Vol. 123). Springer Science & Business Media.
- Zhu, Y., Tian, D., & Yan, F. (2020). "Effectiveness of entropy weight method in decision-making", **Mathematical Problems in Engineering**, 2020, Article ID 3564835, 5 pages. <https://doi.org/10.1155/2020/3564835>